

מושגים המופיעים בפרשת שמות

פרק א

א - ואלא שמות: חזר ומנאן במיתתן להודיע חיבתן (רש"י)

ו - וימת יוסף וכל אחיו: מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות (סוטה יג. עיין לעיל נ"כה)

ח - ויקם מלך חדש: כל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שעבוד (רש"י ו:טז)

ט - ויאמר אל עמו: הוא התחיל בעצה תחילה דכתיב ויאמר אל עמו, לפיכך לקה תחילה, שנאמר ובכה

ובעמד (ז:כט) (סוטה יא.)

י - הבה נתחכמה: כל הבה לשו הכנה והזמנה הוא (רש"י)

*יב - כן ירבה: רוח הקודש אומרת כן, אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה (רש"י)

כא - ויעש להם בתים: בתני כהונה ולויה ומלכות (דוד ממרים) שקרויין בתים (רש"י)

פרק ב

א - וילך איש: שהלך בעצת בתו (סוטה יב.)

*ב - כי טוב הוא: כשנולד נתמלא הבית כולו אורה (רש"י)

*ג - בחמר ובזפת: טיט מבפנים כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת (רש"י - להשוות ללז:כה) (סוטה

יב.)

*ד - ותתצב אחותו: במדה שאדם מודד מודדים לו, מרים המתינה למשה לפיכך המתינו לה ישראל

במדבר, שנאמר והעם לא נסה עד האסף מרים (סוטה פ"א מ"ט)

ט - ואני אתן את שכרך: לא דיין לצדיקים שמחזירין להם אבידתם אלא שנותנין להם שכרן (סוטה יב:)

*יא - וירא בסבלותם: נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם (רש"י)

*יג - לרשע למה תכה: כל המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע (סנהדרין נח:)

יד - וירא משה: דאג לו שראה בישראל דלטורין (מלשינים), אמר מעתה שמא אינם

ראויין להגאל (רש"י)

טו - וישב בארץ מדין: נתעכב שם (רש"י)

כ - ויאכל לחם: גדולה לגימא (הכנסת אורחים) שמקרבת את הרחוקים, בשכר קראן לו ויאכל לחם זכו

בני בניו וישבו בלשכת הגזית (סנהדרין קג:)

*כג - וימת מלך מצרים: נצטרע (מצורע חשות כמת) (רש"י)

פרק ג

ב - מתוך הסנה: ולא אילן אחר משום עמו אנכי בצרה (רש"י)

ד - משה משה: לשון חבה לשון זרוז (רש"י, עיין לעיל כביא)

*יד - אהיה אשר אהיה: אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות (רש"י)

טו - ה' אלקי אבותיכם: מנין שאומרים אלקינו ואלקי אבותינו אלקי אברהם וכו' שנא' ה' אלקי

אבותיכם וכו' (מכילתא בא פרק ט"ז)

- זה שמי לעלם וזה זכרי: לא כמו שאני נכתב אני נקרא, נכתב אני ביו"ד ה"א ונקרא אני באל"ף דל"ת

(קידושין עא.)

טז - זקני ישראל: מימיהם של אבותינו לא פסקה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם (יומא כח.)

* - פקד פקדתי: סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים (רש"י)

פרק ד

*א - לא יאמינו: החושד בכשרים לוקה בגופו, דכתיב ויען משה ויאמר הן לא יאמינו, ולקה דכתיב והנה

ידו מצורעת (שבת צז.)

ג - ויהי לנחש: רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל ותפש אומנותו של נחש (רש"י)

ו - מצרעת כשלג: הלקהו בצרעת כמו שלקתה מרים על לשון הרע (רש"י)

ז - ויוציאה מחיקו: מכאן שמדה טובה ממחרת לבא ממדת פורעניות (רש"י)

ח - האות האחרון: שהמזדווגין להרע להם לוקים בצרעת (רש"י)

ט - ממימי היאור: רמז להם שבמכה ראשונה נפרע מאלהותם (רש"י)

יד - ויחר אף ה': כל חרון אף שבתורה נאמר בו רושם, וזה לא נאמר בו רושם. אמר לו ר' יוסי אף בזו

נאמר בו רושם (רש"י)

- ושמח לבו: משם זכה אהרן לעדי חושן על הלב (רש"י)

יח - לך לשלום: הנפטר מחבירו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום (ברכות סד.)

כ - וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה: אין מוקדם ומאוחר מדוקדקים במקרא (רש"י)

כד - ויבקש המיתו: מפני מה נענש מפני שנתעסק במלון תחילה (רש"י)

לא - ויאמן העם: מכאן שישראל מאמינים הם

פרק ה

יד - ויכו שוטרי בני ישראל: היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה, לפיכך זכו אותן שוטרים להיות סנהדרין (רש"י)

פרק ו

א - עתה תראה: הרהרת על מדותי...לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה ולא העשוי למלכי שבע אומות כשאביאם לארץ (רש"י)

מושגים המופיעים בפרשת וארא

פרק ו

*ב - אני ה': נאמן לשלם שכר, נאמן ליפרע כשהוא אומר אצל עונש (רש"י)

ו - והוצאתי אתכם: מניין לארבע כוסות בפסח? כנגד ארבע גאולות, והוצאתי, והצלתני, וגאלתי, ולקחתי

(ירושלמי פסחים פ"י ה"א)

יג - ויצום אל בני ישראל: צוה עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם (רש"י)

- ואל פרעה מלך מצרים: צום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם (רש"י)

*כג - אחות נחשון: מכאן למדנו שהנושא אשה צריך לבדוק באחיה (רש"י)

פרק ז

*ג - ואני אקשה...והרביתי את אתתי: וכן מדתו של הקב"ה מביא פורענות על האומות עובדי כוכבים

כדי שישמעו ישראל וייראו (רש"י)

יב - ויבלע מטה אהרן: נס בתוך נס (שמות רבה פ"ט ה)

יז - ונהפכו לדם: מצרים עובדים לנילוס לפיכך הלקה את יראתם ואח"כ הלקה אותם (רש"י)

*יט - אמר אל אהרן: לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו לפיכך לא לקה על ידו (רש"י)

פרק ח

יב - אמור אל אהרן: לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה לפי שהגין עליו כשהרג את המצרי

ויטמנהו בחול (רש"י - עיי' לעיל)

פרק ט

יד - את כל מגפתי: מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות (רש"י)

*כד - ואש מתלקחת בתוך הברד: האש והברד מעורבין והברד מיס הוא ולעשות רצון קונם עשו שלום

ביניהם (רש"י)

כט - כצאתי את העיר: אבל בתוך העיר לא התפלל לפי שהיתה מלאה גלולים (רש"י)

מושגים המופיעים בפרשת בא

פרק י

כב - חשך אפלה: שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הן לוקין כמונו (רש"י)

פרק יא

ב - דבר נא: אין נא אלא לשון בקשה, בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם (רש"י)

***ה - כחצות:** ולא אמר (משה) בחצות שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא, אבל הקב"ה יודע עתיו ורגעיו אמר בחצות (רש"י)

***ז - לא יחרץ כלב לשונו:** לפיכך אמרה תורה בטריפה לכלב תשליכו אותו, ללמדך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה (מכילתא משפטים פ"כ)

ח - וירדו כל עבדיך אלי... והשתחוו לי: חלק כבוד למלכות שהרי בסוף ירד פרעה בעצמו אליו בלילה... ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אלי והשתחווית לי (רש"י)

פרק יב

***ב - החדש הזה:** כל המברך על החדש בזמנו כאלו מקבל פני שכינה (סנהדרין מב.)

ד - במכסת נפשות: אין הפסח נשחט אלא למנויו (זבחים כג.)

***ו - ושחטו אותו כל קהל:** וכי כולן שוחטין? אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו (רש"י)

ח - יאכלהו: מניין שאם אין לו מצה ומרור יוצא חובתו בפסח לחוד, תלמוד לומר יאכלהו, וכשם שיוצאין חובת פסח בלא מצה ומרור כך יוצאין חובת מצה ומרור בלא פסח (מכילתא)

יא - פסח הוא לה: הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדלוג והפסיחה, שהקב"ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים... ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים דרך דלוג וקפיצה (רש"י)

***יב - ועברתי... אני ה':** אני בעצמי ולא על ידי שליח (רש"י)

טז - מקרא קדש: קרא אותו קדש לאכילה ושתיה וכסות (רש"י)

***יז - ושמרתם את המצות:** אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצות כך אין מחמיצין את המצוות אלא אם באה לידך עשה אותה מיד (רש"י)

***כב - ואתם לא תצאו:** מאחר שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדין לרשע (רש"י)

- עד בקר: לעולם יכנס אדם בכי טוב (כשהשמש זורחת) ויצא בכי טוב (פסחים ב. השווה ללעיל מד:ג)

כד - מה העבודה: בן רשע מה הוא אומר, מה העבודה הזאת לכם (הגדה של פסח)

***כח - וילכו ויעשו:** מכיון שקיבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו (רש"י)

*- **וילכו ויעשו:** ליתן שכר להליכה ושכר לעשיה (רש"י)

לד - על שכמם: מחבבין היו את המצות (רש"י)

מא - בעצם היום הזה: אמר הקב"ה הרי אני מוציאם בחצי היום וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה

(ספרי האינינו פ"ז)

פרק יג

ג - **זכור את היום הזה:** למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום (רש"י)

***ח - עשה ה' לי:** בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים (פסחים קט"ז)

יא - ונתנה לך: תהא בעיניך כאילו נתנה לך בו ביום ואל תהי בעיניך כירושת אבות (רש"י)

יד - מחר: יש מחר שהוא עכשיו (עיין לקמן יז:ט) ויש מחר לאחר זמן (רש"י)

רשימת מושגים לפרשיות שמות - וארא - בא

פרשת שמות

1. כן ירבה: רוח הקודש אומרת כן, אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה

You say "Lest they will increase", and I say "Yes, they will increase."

2. כי טוב הוא: כשנולד נתמלא הבית כולו אורה

When he was born, the house completely filled up with light.

3. בחמר ובזפת: טיט מבפנים... כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת

Clay on the inside...So that צדיק wouldn't smell the bad smell of tar.

4. ותתצב אחותו: במדה שאדם מודד מודדים לו, מרים המתינה למשה לפיכך המתינו לה ישראל

במדבר, שנאמר והעם לא נסה עד האסף מרים

With the same measure that a person measures, "they" measure for him.

5. וירא בסבלותם: נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם

He gave the full attention of his eyes and his heart to be pained over them.

6. לרשע למה תכה: כל המגביה ידו על חברו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע

Whoever lifts his hand against his friend (even if he doesn't hit him) is called a רשע.

7. מצורע חשוב כמת

A person with צרעת is compared to a dead man.

8. אהיה אשר אהיה: אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות

I will be with them in this suffering as I will be with them in the slavery of the other kingdoms.

9. פקד פקדתי: סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים

"I will surely remember": This sign was given into their hands from יוסף and יעקב, that with these

words they will be redeemed.

10. החושד בכשרים לוקה בגופו

One who suspects an innocent person, is stricken on his body.

פרשת וארא

11. אני ה' נאמן לשלם שכר, נאמן ליפרע כשהוא אומר אצל עונש

I am 'ה - trustworthy to pay reward, trustworthy to punish.

12. אחות נחשון: מכאן למדנו שהנושא אשה צריך לבדוק באחיה

One who marries a woman needs to check out her brothers.

13. וכן מדתו של הקב"ה מביא פורענות על האומות עובדי כוכבים כדי שישמעו ישראל וייראו

This is the way of 'ה - he brings punishment upon the idol-worshipping nations, so that the Jews will hear and be afraid.

14. האש והברד מעורבין והברד מים הוא ולעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם

The fire and the hail were mixed, and the hail is water. But to do the will of their Maker, they made peace between themselves.

רשימת מושגים לפרשיות שמות - וארא - בא

פרשת בא

15. כחצות: ולא אמר (משה) בחצות שמא יטעו אצטגוניי פרעה ויאמרו משה בדאי הוא, אבל הקב"ה

יודע עתיו ורגעיו אמר בחצות

And Moshe didn't say "at midnight" - perhaps פרעה's astrologers would make a mistake.

16. למד לשונך לומר איני יודע

Train your tongue to say "I don't know".

17. לא יחרץ כלב לשונו: לפיכך אמרה תורה בטריפה לכלב תשליכו אותו, ללמדך שאין הקב"ה מקפח

שכר כל בריה

'he doesn't withhold the reward of any creature.

18. החדש הזה: כל המברך על החדש בזמנו כאלו מקבל פני שכינה

Whoever blesses the new moon in its proper time - it is as if he is greeting the face of the שכינה.

19. ושחטו אותו כל קהל: וכי כולך שוחטין? אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו

A person's messenger is considered like himself.

20. ועברתי...אני ה': אני בעצמי ולא על ידי שליח

"And I will pass...I am 'ה' - I alone, and not through a messenger.

21. ושמרתם את המצות: אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות, כדרך שאין מחמיצין את המצות
כך אין מחמיצין את המצוות אלא אם באה לידך עשה אותה מיד

Just as you can't delay in the baking of matzot, so too you can't delay in the fulfilling of mitzvot.

22. ואתם לא תצאו: מאחר שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע

Once permission is given to the destroyer, he doesn't distinguish between a צדיק and a רשע.

23. וילכו ויעשו: מכיון שקיבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאלו עשו

Once they accepted it upon themselves, the Torah considers it as if they actually did it.

24. וילכו ויעשו: ליתן שכר להליכה ושכר לעשיה

To give reward for going (to do a mitzvah), and reward for doing.

25. עשה ה' לי: בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים

*In each generation, a person is required to see himself as if **he** himself left Egypt.*